

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Tanítóink.

Az Országos Izraelita Tanítóegyesület július hó 2-án félszázados fennállásának megemlékezéseiül közgyűlést tart. Működésének első félszázada már előbb zárult le, de a háborúval kapcsolatos súlyos viszonyok arra készítették vezetőségét, hogy a kimagasló évforduló megünneplését erre a napra halaszsa.

Szeretettel, örömmel és elismeréssel köszöntjük. Büszke önérzettel tekinthet a munkára, a melyet végzett, az eredményekre, a melyek törekvéseihez fűződnek. Kiváló része volt nagyjelentőségű átalakulásokban és a kik érdekében buzgólkodtak, rászolgáltak arra, hogy elismeréssel adózzunk nekik.

Megilleti első helyen vezéreit, a kik kitűzték céljait és utjait irányították, de nem kevésbé a zászlaja alá sereglett lelkes tábort, a mely bizalommal és megértéssel követve a vezéreket, gondolataik és eszményeik megvalósítására tömörült.

Erkölcsi és anyagi sikerek egyaránt tanuskodnak arról a buzgalomról és rátermettségről, a melylyet hivatását betöltötte. Tétovázást és ingadozást nem ismerő következetességgel haladt céljai felé és minden elért eredmény újabb feladatokra és törekvésekre sarkalta. Az egyéni érdekek istápolásának szentelt munkája pedig szerencsésen beleilleszkedett a köznek szolgálatába és a kettőt összhangzatosan egyesítő működésével számottevő tényezőjévé emelkedett nemzeti kulturánknak és felekezeti életünknek.

Kettős feladat hárul tanítóinkra. Az egyiket a nemzet, a másikat a hitfelekezet bizta rájuk. A kettőt pedig egybe kell forrasztaniok. Csak akkor töltik be hivatásukat, ha e kettős feladat megértéséből és átérzéséből az a törekvés fakad, hogy harmonikus munkával szolgálják a nemzetet is, a vallást is. Az egyik feladatnak nem szabad szembe kerülnie a másikkal és nincs háttármesgye, a mely megállapítaná, hogy hol végződik az egyik és hol kezdődik a másik. Mihelyt a tanító lelkében felmerül a kérdés, hogy melyiké az elsőség, hogy a nemzetnek vagy a hitfelekezetnek van-e több joga munkájára, hűségére, buzgalmára, nem ura többé hivatásának és a nemzet is, a hitfelekezet is kárát fogja vallani meghasonlásának, habozásának, tántorgásának. Egész egyéniségét mindkét

feladat szolgálatába kell állítania; ha nem teszi, ha akár a reávalóság, akár az akarat híján nem érvényesül munkájában mindkettőnek teljes jelentősége, nem is lesz köszönet benne. A nevelésnek mesterekre van szüksége, a ki nem áll szilárd alapon, a kinek ügyekvését nem irányítják világos és rendíthetetlen elvek, kontár lesz mindig és értéktelen munkára fogja fecsérelni erejét.

Hála és elismerés jár az oly tanítói karnak, a melynek működését e kettős feladat tudata és az a komoly törekvés vezérli, hogy azt a legjobban, leglelkiismeretesebben, legsikeresebben végezze. Annál nagyobb hála és elismerés, mennél nagyobb az aránytalanság, a mely a feladat jelentősége és az annak odaadó teljesítésével kapcsolatos anyagi jutalom között van. És örömmel ismerjük el, hogy tanítóink túlnyomó többségének működésében ez a tudat tükröződik, hogy iskoláink kevés kivétellel egyaránt veteményes kertjei a nemzeti kulturának és a vallásos nevelésnek. Ennek az örvendetes jelenségnek egyik főoka pedig az a szellem, mely az Országos Izr. Tanítóegyesület pályáját félszázadon át irányította.

Elismerés illeti meg sokoldalú, hatásaiban oly üdvös karitativ munkáját és azt a nemes versenyt, a melyben vezetői és tagjai annak céljait szolgáló anyagi erejének gyarapításán buzgólkodnak, hála azért a meleg szeretetért, a melylyel nemcsak tagjainak, hanem a keretén kívül álló zsidó tanítóknak is mindennemű érdekét felkarolja, örömmel szemléljük intézményeinek szaporodását és azokat a sikereket, a melyek tagjai karszellemének fejlesztésére és a céljai előmozdítására alkalmas tényezőknek érdekkörébe való bevonására irányuló törekvéseihez fűződnek, de midőn az ünnepi alkalmából köszöntjük, elismerésünk különösen annak a munkának szól, a melylyel a felekezet ügyét szolgálta és azoknak az eredményeknek a melyek ebbeli iparkodásához kapcsolódnak.

A felekezet vallásos és kulturális érdekeinek előmozdítására hivatott munka pedig szorososan hozzáfűzi a tanítói kart a papsághoz és arra kell, hogy készítse mindkettőt, hogy összhangzatos együttműködésben szolgálja a közös célokat.

A rabbi tanítója a gondozására bizott gyülekezetnek, a tanító pedig papi munkát végez az iskolában, midőn a serdülő nemzedéket a vallás oltárához vezeti, midőn lelkét az élő víz forrásából táplálja és feltárja előtte a vallás tudományának kapuit. A rabbi nevelői munkájának és a tanító papi feladatának végzése kell, hogy kölcsönösen kiegészítse egymást. Templom és iskola között nem lehet ellentét. Ugyanaz a szellem kell, hogy áthassa és vezérelje a papnak és a tanítónak munkáját. És mennél fájdalmasabban tapasztaljuk a vallásos élet hanyatlását a családban, mennél kevésbé számíthatunk a szülői ház támogatására a serdülő nemzedék vallásos nevelésében, mennél jobban meginognak évezrektől megszentelt hagyományai az élet ostromainak hatása alatt, annál komolyabb feladatok hárulnak az iskolára és mindazokra az intézményekre, a melyek a vallásos nevelés szolgálatában állanak, annál nagyobb hűséggel, lelkesedéssel és megértéssel kell tanítóinknak betölteniök magas jelentőségű hivatásukat. A felekezet legszentebb érdekei az ő gondjaikra vannak bízva, az ő kezük rakja le az alapokat, a

melyeken a rabbi lelkeszi munkája tovább épít. És miként a rabbi nem csak szavával, hanem egész egyéniségével tanít, miként minden törekvésében és életének minden nyilvánulásában a hivatásához való szeretet és a feladataiért való lelkesedés tükröződik, azonképpen tanítóink példájából is nevelő hatásoknak kell kiáradniok, azonképpen nekik is egész életükkel szemléltetniök a valláshoz való erős, bensőséges ragaszkodást és az intézményei iránt való hódoló tiszteletet.

A cél azonosságának, a feladatok közösségének tudata pedig mindenemű törekvésükben kapcsolja egybe azokat, a kiket hivatásuk társakul rendelt. Meleg óhajunk, hogy egy sulyos anyagi gondoktól ment és erkölcsi elismeréstől övezett tanítói kar munkálkodjék válvetve velünk azoknak az eszményeknek szolgálatában, a melyeknek erőnkét és ügyekvésünket szenteljük, mi tudjuk legjobban értékelni tanítóink munkáját, mi ismerjük nehézségét és töviseit, ott van a mi homlokunkon is az a verejték, mely az övéken gyöngyözik. Lemondás és önmegtagadás osztályrésze, a hivatás szentségéből fakadó önértzet és a végzett munka jelentőségének tudata egyetlen pályadíja a zsidóság tanítóinak, akár papi tisztségben, akár az iskolában szolgálják a felekezetet, — teremtsé tehát meg a hivatás vérrokonsága a lelkek egységét és alkossa meg az ideálok azonossága a szeretet közösségét.

Azon vagyunk, hogy gyülekezeteink istentiszteleti és más egyéb intézményeinek körében mennél jobban érvényesüljenek tanítóink, felette kívánatosnak tartjuk eme térfoglalásukat hitközségeink kulturális fejlődésének és tehermentesítésének, de tanítóink anyagi helyzete javulásának szempontjából is és reméljük, hogy erre irányuló törekvéseink megértésre és méltányolásra fognak találni gyülekezeteinkben. Lássák tanítóink ebben is tanujelét annak, hogy bizalommal vagyunk irántuk, hogy megbecsüljük értéküket, hogy a legmelegebb rokonérzés fűz hozzájuk és viszonzozzák hasonló érzelmekkel azok szeretetét, a kiknek leghőbb vágya, hogy a közös munka sikere a felekezet javait gyarapítsa.

Az Országos Izrael. Tanítóegyesület pedig fogadja szívesen a koszorút, melyet azzal az óhajjal nyújtunk neki, hogy folytassa dicsőségesen pályáját, egyre magasbodó célok felé haladva, új utakat egyengetve a fejlődésnek, sikert sikerhez fűzve és munkájának áldásaival gyarapítva nevének dísztét.

A háboru lélektana.

Hogy az egyéni psychologia mellett, mely az egyén lelkének elemeivel, funkcióival és törvényeivel foglalkozik, beszélhetünk-e még néppsychologiáról, tömegpsychologiáról, mely a nép, a tömeg lelkét teszi ugyane szempontból kutatásainak tárgyává, erről nagyon is eltérők a szakvélemények.

Tény az, hogy a közösségben, bármily alapon is szerveződött azzá, egész más lelki, szellemi erő vezet: elhatározásaikban az egyes tagokat, mint egyéni életökben; noha a közösség lényegében nem más, mint az

egyének összesége, sokasága. Ha száz emberrel egyenként külön-külön találkozunk, egész fesztelenül elbeszélgetünk velök bármily fontos, komoly dologról. De ha a száz egy teremben gyűl össze, egész más, emelkedettebb lelkiállapotban van a szóvivő és a hallgató is.

De még az egyéni élet és ennek lelki megnyilvánulásai is csak attól az átfogó, magasabb egységtől (nép, nemzet, vallás stb.) nyerik sajátosságukat, melyhez az egyének mint alkatőrészek tartoznak. Érzelmünk és gondolataink, óhajaink és céljaink, erkölceink és szokásaink, nyelvünk,¹ világnézetünk, felfogásunk és életelvünk – mindezek változnak a szerint, hogy mily közösséghez, mely néphez, vagy nemzethez tartozunk. Ki tudná pl. elképzelni magyar emberről, hogy lelkesedjék olyan ügyért, mely az ígért hűségnek, a megkötött szövetségnek galád megszegésével, az eddigi bajtárs hátbatámadásával jár. Az olaszt mindenki képesnek tartotta rá. Mindez tehát arra mutat, – és ez a néppszichológiai elmélet legfőbb érve, – hogy itt egy egészen önálló, az egyéni lélektől függetlenül létező néplélekkel van dolgunk, mely eme sajátos jelenségeknek, ez okozatnak az oka. Ámde a valóság, a tapasztalat merő ellentétben van eme föltevással.

A külön lelki életnek az előfeltételei: az élő test, mint a lélek hordozója, (נשמה בללא אה כל הגוף ברבות יע) az agy, az idegrendszer, mint működésének szervei, hiányzanak a népléleknél. A tapasztalat szerint lelkünk csak oly pszichikai hatásokra reagál, melyeket a két lélek közti két testnek bizonyos physikai és physiologiai folyamata (beszéd, írás, hallás, látás stb.) közvetít. Eme jelenségeket tehát, melyeket egy közösségben élő egyéneknek közös és egyéni életben észlelhetünk, éppen eme kölcsönhatásra vezethetjük vissza.² Az együttélő egyének lelki élete a kölcsönösen és közösen nyert benyomások szerint alakul és ez okozza sajátos jellegüket, közös vonásukat. Ez volna tehát a pro és a contra.

De ama lelki átváltozás, melyen a csendes hajlékából kimozgósított, vértől irtózó *egyén* a legrövidebb időn belül átmegy, míg mint az ezred *katonája* a nemzeti dal akkordjai mellett rohamra indul, határozottan a tömegpszichologia elméletének javára billenti a mérleget.

A hazatértek egybehangzó vallomása szerint senkisem gondol ott önmagára, övéire, szeretteire, egyéni életének értékeire és érdekeire. Mintha az egyén teljesen megszűnnék létezni ama hatalmas, egységes testtel szemben, melynek ő csupán egyik atomja, ezrede pedig egy molekulája. Mintha az egyéni okoskodás, megfontolás és elhatározás átengedné uralmát ama felsőbb hatalomnak (שר), mely annál könnyebben visz, ragad, magával sodor, minél többet kell vinnie, sodornia és melyet a tömegnek vakon kell követnie, (שבשהשרים של מעלה יש תגר ביניהם חכה, vagyis mintha az egyéni pszichikai törvény teljesen átengedné helyét a néplélek törvényeinek.

Mert hiszen az egyén szempontjából absurdumnak tetszik minden háborus gondolat. Az egyén nem rohanhat halálba a saját, az egyéni

¹ L. H. Paul: Prinzipien der Sprachgeschichte, 1898.

² L. A. Pfänder: Einführung in die Psychologie, 1904.

jövőjéért és boldogulásáért Ez contradictio in adjecto volna. A normális idegzetű embernek sohasem lehet olyan érdeke, a melyért érdemes volna ölnie, vért ontania.

A köz, a tömeg, az összeség, a jelen nemzedék harcolhat, küzdhet vérezhet és sebezhet a köznek boldogulásáért, egy nép jövőjének biztosításáért, egy más nemzedék békeességéért, nyugalmaért és üdvéért, mert hiszen a köz csak vérzik, de még nem hal, שאין הצבור מתים תמורה מו' ע"ב csak sebezhet, de nem ölhet. Az X. ezred el nem eshetik, bármennyire ritkulnak is a sorai, az V. hadsereg hadseregnek marad, akárhogy hullanak is a katonái.

A Szentírás mindama helyei, melyek az ölés, a gyilkolás, a vérontás tilalmáról szólnak egyes számban állanak: „A ki ember vérént ontja . “ M. I 9. 6., „Ne állj veszteg felebarátod vérénel“ M. III. 19. 16., ugyszintén a tizparancsolatbeli: „Ne ölj.“

Ellenben a tábori főpap harcra tüzelő, lelkesítő beszédével az összeséghez, a közhöz, a sereggé, armádiává átalakult Izraelhez fordult: „Halljad Israel, ti ma háboruba vonultok ellenségeitek ellen “ M. V. 20. 30.

Már most fölvetődik az a kérdés, hogy melyik az az erő, mely a hazuról *egyénként* hadbavonuló egyedeket (כי תצא למלחמה) néppszichológiai értelemben sereggé, közzé egyesíti, mely minden egyéni hajlamot, minden egyéniséget megszüntetve, egységes szellemet teremt, közös cél tűz ki, közös eszmék diadaláért hevit és lelkesít, közös eszmények megvalósításáért a legnagyobb áldozatra késztet? Melyik az az olvasztó kemence, mely a milliónyi részeket óriási egységgé forrasztja össze?

Ez kétségtelenül nem más, mint a ragaszkodó szeretet és a *föltétlen, tökéletes bizalom* ama felsőbbtség iránt, kinek szavára egyidőre félreállunk egyéniségünkkel, hogy eme óriási egység atomjaivá alakuljunk át és kinek kezébe le van téve ez egység léte, sorsa, irányítása és vezetése. A pogromok birodalmában, a hol az egyén élete különben is a legalacsonyabb értékekhez tartozik, az egyed nem enged az egybeforradásnak, mert csak akkor érzi biztonságban egyéni életét, ha a maga oltalma alá helyezheti, ha maga őrökdi fölötté és ezért az összeségben is egyénnek marad meg. Az egyéni pszichikai törvény ott mindvégig érvényben marad, egy percre sem engedi át uralmát a néppsziche törvényeinek. Ezt bizonyítja a sok átszökési kísérlet, az önkéntes megadás, a gépfegyverrel való ösztökélés és végeredményben a sok kudarc és vereség. Ellenben az az egyén, ki a fölötté álló intéző körök részéről a jog és törvény tiszteletét, az igazság és méltányosság gyakorlását, az *élet szentsége*, az emberi méltóság és egyéni szabadság fölött való szigorú őrökdiést látja, annak nem kell folyton saját énjére gondolnia, az nyugodt lélekkel és a legteljesebb bizalommal beolvasztja énjét a közbe, mert hiszen tudja, hogy olyanokra bizta egyéni élete sorsát, kiknél az emberi élet szent és azt csak a legmagasztosabb célok szolgálatába állíthatjuk. *A hol egy ember-életért (Sarajevo) oly elemi erővel tör ki az igazságérzet vulkánja, hogy emiatt egy egész világ ellenségeinek neki rontanak, ott az egyed*

jó kezekbe tette le a maga egyéni életét is Ez tehát az a kohó, mely az egyéneket egységes, hatalmas ércfallá forrasztja össze és ez egyszersmind a siker és győzelem titka, kuforrása.

E gondolatmenetben leli meg nézetem szerint magyarázatát: סמיכת מלחמה (M. V. 21. 1–10.) Az עגלה ערופה törvénye ugyanis előírja, hogy ha *egyetlen egy embert* találtak megölve a mezőn és nem tudják, ki ölte meg, akkor menjenek ki a vének és bírák és mérjék meg a távolságot a városokig, melyek a megölt körül vannak. A legközelebbi város vénei aztán keressenek egy üszőt, melylyel nem dolgoztak, mely még nem vont igát és vezessék le egy kopár völgybe, melyet soha meg nem munkáltak és be nem vetettek és engeszteléseképpen az ártatlanul kiontott véért, szegjék ott nyakát. Mire oda léptek a papok és jelenlétükben megmosták a város vénei kezöket az עגלה fölé és szóltak: kezeink nem ontották e vért és szemeink nem látták. A papok pedig foháskodtak: Óh Mindenható, adj engesztelést népednek, Izraelnek, melyet megváltottál és ne engedj ártatlan vért néped közepében.

És most közvetlenül ehhez kapcsolódik a háborus törvény: כי תצא למלחמה „Ha hadba vonulsz. . .” Vagyis, ha attól a tudattól vezéreltetve vonulsz a háboruba és állítod egyéni erődet és tehetségedet a köz szolgálatába, hogy oly kezekbe tette le életedet, életed sorsát, melyek oly féltő gonddal őrködnek az emberi élet szentsége fölött, hogy egyetlen egy embernek kiontott véreért oly szorgos kutatást és utánjárást, oly hosszadalmas, nehéz engesztelő aktust rónak az egész gyülekezetre, ennek csak az lehet az eredménye: ונתנו ה' אלהיך בידך hogy mindenképpen fölibe fogsz kerülni ellenségeidnek – hogy győzni fogsz.

Köszeg.

Dr. Herskovits József.

Freund József és neje Böhm Irén alapítványa.

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet Vezérlő Bizottsága június hó 6-án ülést tartott, melynek egy az intézet fejlődését hatalmasan előmozdító esemény kimagasló jelentőséget és ünnepi jelleget adott. Jelen voltak Dr. *Mezey* Ferenc kir. tanácsos elnök, *Adler* Lajos, Dr. *Bánóczi* József, Bárá *Dirsztay* Béla, Dr. *Fischer* Gyula, Dr. *Hevesi* Simon, *Mezei* Mór, Dr. *Neumann* Ede és Dr. *Venetianer* Lajos, a Vezérlő Bizottság tagjai, Dr. *Blau* Lajos igazgató és *Balogh* Ármin tanár, mint a tanári kar képviselői és *Freund* József, a VII. községkerület elnöke, mint meghívott vendég. Távolmaradásukat kimentették Bárá *Gutmann* Vilmos, Dr. *Kohner* *Adolf* báró, Dr. *Hoffer* Ármin és Dr. *Steinherz* Jakab bizottsági tagok.

Az ülés egybehívását az a nagyszerű alapítvány tette szükségessé, a melyet *Freund József* és neje *Böhm Irén* az Orsz. Rabbiképző Intézet és Orsz. Izs. Tanítóképző Intézet internátusa céljára létesített. A fennkölt érzelmű filantróp, a kinek nemeslelkűségéhez az eszményi cseleke-

detek egész sorozata fűződik, kongeniális litvesével egyetemben ezuttal oly alkotásra tökéltte el magát, mely helyi jelentőségen felülemelkedő rendeltetésével a felekezet egyik legfontosabb feladatát viszi a rég óhajtott megoldás felé. A magyar zsidóság egyetemének lett volna kötelessége gondoskodni arról, hogy azok, a kik legszentebb érdekeinek szolgálatába szegődnek, anyagi gondoktól menten készülhessenek hivatásukra, otthont építeni számukra, a melynek tiszta légköréhez nem férnek az ifjúság erkölcsi és vallásos életét fenyegető kísértések. A kikre az intézet vezetése volt bizva, fájdalmasan érezték ennek hiányát, de csak az utóbbi évek törekvéseiben nyilatkozott meg az a komoly elhatározás, hogy a mulasztást pótolják. Nemes gondolat volt az intézmény létesítését a dicsőült király emlékének kegyeletes megörökítéséhez kapcsolni és termékenynek is bizonyult, minthogy sikerült a magyar zsidóságban felköltetni azt a tudatot, hogy nagy tartozásai vannak jövődő lelkészeivel szemben. De ez eszme hatásai felett magasan kiemelkedik megpendítője lángoló buzgalmának az a nagy sikere, a mely miként halhatatlanná teszi Freund József és nejének nevét, azonképpen annak a férfinak dicsősége, a kinek gondjaira az az intézet van bizva, mely a nagyszerű alapítvánnyal befejezését nyeri.

Az alapítványt közlő levél következőképpen hangzik :

„Nagyságos Dr. *Mezey* Ferenc kir. tan. urnak, a Ferencz József Országos Rabbiképző Intézet Vezérő Bizottsága Elnökének, Budapest. Átlatva azon magasztos hivatástól, melyet a Rabbiképző Intézet és az Orsz. Izr. Tanítóképző Intézet szeretett hazánk és felekezetünk vallási és kulturális szempontjaiból betöltének, ezen intézetek kiegészítésére létesítendő internátus céljára 600.000, azaz hatszázezer koronát alapítványként felajánlunk ; feljogosítjuk Nagyságodat, hogy ezen célra a rabbiszeminárium tözsomszédságában levő és a budapesti 5732. sz. tkvi betétben 5678. hrsz. alatt felvett József-köruti 27. sz. házat összesen 560,000 korona ellenében előzetesen adott hozzájárulásunk értelmében megvegye és erre nézve a szükséges jogérvényes lépéseket fogamatba tenni méltóztassék. Feljogosítjuk, hogy fenti összegből elsősorban az 560.000 koronát, továbbá a vételár után járó illetékeket és végre 5600 korona közvetítési díjat kifizethesse, a hátralevő összeget pedig, valamint az időközben keletkező házbér- és kamatjövedelmet a szükséges átalakításokra és berendezésre fordítani sziveskedjék. A felajánlott 600.000 koronából e célra ma 107.800 koronát már kiutaltunk, a hátralevő 492.200 korona pedig a ház tehermentes átíratására vonatkozó adás-vételi szerződés beszerzése után a Magyar Általános Hitelbanknál, Budapest Nagyságod rendelkezésére fog állani. Az alapítványra vonatkozó alapító okiratot később fogjuk bemutatni. Budapest, 1918. évi május hó 23-án. Kiváló tisztelettel Freund József és neje szül. Böhm Irén.“

Az alapítvány bejelentéséhez jelentőségének inéltatása és az érte való mély hálának kifejezése kapcsolódott. A magyar zsidóság kultur-történetében kiváló fontosságú eme nagy alapítvány, mondá dr. *Mezey*

Ferenc elnök, a Rabbiképző- és a Tanítóképző Intézet internátusának régóta vajudó kérdését oldja meg és ezzel a felekezet összességére óriási kihatással lesz, mert a két intézet voltaképpen ez alapítványnyal nyeri el tökéletességét. A vallásosság, a nevelés és a fegyelem érdekei csak az internátusban valósíthatók meg teljesen. A lelkési és a tanítói pályára készülő ifjúság, mely eddigelé annyi súlyos anyagi gond terhe alatt szenvedett, most már emberséges léthez, állandó meleg otthonhoz jut, a melyben a közös törekvések ideáljainak szolgálatára erőt, a kölcsönhatásokból buzdítást és lelkesedést merithet. A két intézet történetében oly nevezetes mozzanatot jelentő alapítvány létesítése alkalmából melegen üdvözlöi tehát Freund Józsefet, a ki hívására a Bizottság ülésén megjelent, és azt indítványozza, hogy a hazafias áldozatkészség és felekezeti hűség ez örökké fénylő ténye, az ülés jegyzőkönyvében megörökíttessék, az alapítók arcképe az intézet diszterme számára megfestessék, nevök a Rabbiképző templomában, az alapítás pedig a létesítendő internátus előcsarnokában elhelyezendő márványtáblán megörökíttessék. A Bizottság egyértelmű lelkesedéssel járult hozzá az elnöki előterjesztéshez. Erre Dr. *Hevesi* Simon szólalt fel, a felekezet háláját tolmácsolva a nagylelkű alapítók történelmi jelentőségű cselekedetéért, egyszersmind pedig hálásan emlékezve meg arról a lankadatlan buzgalomról, a melylyel Dr. *Mezey* Ferenc elnök az internátus ügyét szolgálja. Az ő lelkesedése volt bizonyára a nemes jótevőkre is serkentő hatással. Az üdvözlő beszédekre Freund József meghatottan felelt, köszönetet mondva az alapítvány méltatásáért, rámutatott arra, hogy midőn nejevel egy szent ügy oltárán nagyobb áldozatot hozott, az a gondolat vezérelte őket, hogy a jövődől lelkészek és tanítók nevelése ügyének felkarolásával egy országos jellegű felekezeti, egyszersmind pedig *hazafias* ügyet szolgálnak és ígéretet tett, hogy a jövőben is mindenkor csatasarban fog állani, valahányszor ily nemes ügyről lesz szó. Meleghangu felszólalását a jelenlevők lelkes óvációja kísérte.

Ezután Dr. *Mezey* Ferenc mondott köszönetet az elismerésért, a mely az ügy szolgálatában kifejtett munkásságának jutott, egyszersmind hangsúlyozva, hogy annak egy részét *Mezei* Mórra, az Izraeliták Országos Irodájának elnökére kell áthárítania, a ki mindig meleg érdeklődést tanúsított a lelkész- és tanítóképzés ügye iránt és a Ferencz József Alapítvány eszméjének lelkes felkarolásával az internátus ügyének értékes szolgálatot tett. Az elismerés e kifejezése Mezei Mórt annak a kijelentésére készítette, hogy a nemes cél előmozdításával csak kötelességét teljesítette.

A Vezérő Bizottság azután határozatilag kimondotta, hogy az alapítványt elfogadja és megbizta elnököt, hogy a ház átíratása érdemében tegye meg a szükséges lépéseket és végezze belátása szerint az ügygyel kapcsolatos összes teendőket

az Orsz. Rabbiegyesület választmányának Budapesten 1918 február
13-án d. u. 3 órakor tartott üléséről.

(Vége.)

9. Elnök jelenti, hogy a kerületi elnökök gyűlése örömmel vette tudomásul az Orsz. Iroda elnökségének a rabbikar helyzetének javítására irányuló intézkedéseit és az e téren eddig is elért, habár nem kielégítő eredményeit, különösen pedig helyeselte az Orsz. Iroda elnökségének a *rabbik özvegyei és árvái nyugdíjintézete* ügyében tervelt alkotó munkásságát, felkérvén az Irodát, hogy a terv megvalósítására a szükséges lépéseket tegye meg, a miben a kerületi elnökök támogatására és tevékeny részvételére mindenben számíthat. Ennek folytán az Orsz. Iroda felkéri az elnökséget, hogy a nyugdíjintézet szempontjából beérkezett és a törzskönyvbe foglalt adatokat a további előkészítő lépések céljából bocsássa rendelkezésére. Jelzi egyszersmind, hogy a nyugdíjintézet kedvezményeiben való részesedésnél szervezeti különbséget ismerni nem fog, a mi teljesen egyezik az Országos Rabbiegyesület óhajaival és választmányunk tavaly hozott határozatával. Közli végezetül, hogy mihelyt az adatok birtokában lesz és azokra nézve szakférfiak véleményét meghallgatta, elnökségünk közreműködését fogja kérni, minthogy az ügyet természetesen csakis a közvetlenül érdekelt testület részvétele mellett kívánja megvalósítani és vezetni.

Tudomásul szolgál.

10. Elnök jelenti, hogy ugyancsak az utolsó közgyűlés határozata értelmében előterjesztést tett az Orsz. Irodához, hogy az *üresedésben levő rabbiállások betöltése* érdekében járjon el és a községkerületi elnökök gyűlésén a megfelelő intézkedések megtételét szorgalmazza. Az Iroda közlése szerint a községkerületi elnökök 1917. július 9-én tartott ülése ezen megkeresésünket a napirendről levette.

Tudomásul szolgál.

11. Elnök jelenti, hogy a községkerületi elnökök 1917. július 9-én tartott ülésének határozatából a hitközségek felkérendők voltak, hogy az *emancipáció 50. évfordulója* a templomokban és iskolákban méltatás tárgyává tétessék. Az Orsz. Iroda tehát hivatkozással arra, hogy az ünnepélyen első sorban lelkészeink javaslatai és közreműködése lesz irányadó, felkérte az elnökséget, hogy a hitközségek vezetőségénél teendő javaslatok és az egyöntetű eljárás érdemében tegye meg a szükséges lépéseket. Az elnökség foglalkozott is az ügygyel, minthogy szonban a VI. izr. községkerület ez ügyben hozott határozatának végrehajtása céljából kiküldött bizottság úgy határozott, hogy ő maga fog ily értelmű felhívással a hitközségekhez fordulni, az elnökség részéről további eljárásnak szüksége nem forgott fenn és ezt az Orsz. Irodával közölte is.

Tudomásul szolgál.

12. Elnök jelenti, hogy az Orsz. Iroda megkeresésére az elnökség egy lelkiüdvi istentisztelet-típust dolgozott ki a *hősök* emléke megünneplésének egyöntetűvé tétele céljából.

Tudomásul szolgál.

13. Elnök jelenti, hogy az Orsz. Iroda elnökét, *Mezei Mórt*, képének a kerületi elnökök gyűlésének keretében történt leleplezése alkalmával üdvözölte, mit ez megleghangu levélben köszönt meg.

Tudomásul szolgál.

14. Elnök jelenti, hogy az összes hitközségeket – az orth. árnyaltuakat is – felkérte, hogy a rabbikat és hitk. alkalmazottakat részesítsék *háborus pótlékban*. Tekintélyes hitközségek értesítették is elnököt az ily intézkedések megtörténtéről.

Tudomásul szolgál.

15. Elnök jelenti, hogy az *Izr. Hitk. Tisztviselők és Alkalmazottak Országos Egyesületének* elnöksége átiratban kérte, hogy feladataink közé vegyük fel az összes hitk. alkalmazottak bevonását az alkotandó nyugdíj-intézetbe. Elnök válaszában kifejtette, hogy ez idő szerint nem áll módunkban kérésüket teljesíteni.

Tudomásul szolgál.

16. Elnök jelenti, hogy megkereste az Orsz. Irodát, hogy illetékes helyen a rabbiknak a *beszerzési csoportokba* való felvétele ügyében tegyen lépéseket. Minthogy nyert értesülés szerint a református papság sincs a beszerzési csoportokba intézményesen beállítva, további eljárás ez érdemben mellőztetett.

Tudomásul szolgál.

17. Elnök jelenti, hogy a *zsirellótás*, valamint a *peszách-cukor* ügyében illetékes helyen eljár. – Ezzel kapcsolatban Dr. Groszmann Zsigmond jelenti, hogy a közgyűlés által kiküldött bizottság a közéletmezési miniszterhez intézett beadványban kérelmezte az élő liba, a libaszir és a libahus árának maximálását.

Tudomásul szolgál.

18. Elnök jelenti, hogy az *emancipáció* félszázados évfordulóján hódoló táviratot intézett *Ófelségéhez*, üdvözölte Dr. *Vázsonyi Vilmos* és gróf *Apponyi Albert* minisztereket, ugyszintén *Mezei Mór* irodai elnököt és közli a beérkezett köszönetnyilvánításokat.

Tudomásul szolgál.

19. Elnök jelenti, hogy Dr. *Kenessey Béla* ref. püspök elhunytakor részvétét fejezte ki az erdélyi református egyházkerület igazgató tanácsának, mely a részvétnyilvánításért köszönetet mondott.

Tudomásul szolgál.

20. Elnök annak közlésével fejezi be jelentését, hogy az elmúlt 1917. évben *1503 hivatalos ügyszerűsítést* intézett el az elnökség.

A választmány meleg köszönetet mond az elnök buzgalmáért, melyet egyesületünknek ugy szellemi vezetésében, mint fárasztó adminisztratív munkájában is kifejt.

21. Elnök közli, hogy a következő *alapítványok* jelentettek be nála:

a) *Schönfeld* Lázár nagykárolyi rabbi 100 koronás hadikölcsön kötvényt küldött alapítvány gyanánt; a tőke kamatai tagsági díjának fedezésére fordítandók.

b) Ugyancsak *Schönfeld* Lázár négy darab uj vöröskereszt sorsjegyet küldött alapítványul; a később beküldendő alapító-levél meg fogja állapítani az alapítvány rendeltetését.

c) Néhai Dr. *Schnitzer* Ármin komáromi főrabbinak, egyesületünk egykorú érdemes elnökének családja 1500 koronás alapítványt tett a következő rendelkezésekkel:

1. Az alapítvány neve: »Néhai Dr. Schnitzer Ármin özvegyének és gyermekeinek Dr. Schnitzer Ármin alapítványa« legyen.

2. Az alapítvány évi kamatja 5% levonással, mely a tőke növelésére fordítandó, évenként Kiszlév hó 29-én, Dr. Schnitzer Ármin születésnapján kiadandó: első sorban egy rabbi özvegyének, másodsorban egy rabbi kiskoru árvájának, ki arra rászorult és a kinek ezt az egyesület elnöksége odaitéli.

3. Az alapítvány összege, melyért az anyagi felelősséget az egyesület vállalja és viseli, semmiféle más célra fel nem használható.

A választmány az alapítványosoknak köszönetet szavaz, a nemeslelkű Schnitzer család alapítványát, mely néhai elnökünk nevét méltó módon örökíti meg, mély köszönettel fogadja és kötelezettséget vállal, hogy az Orsz. Rabbiegyesület azt az alapító levél intézkedései értelmében kezelni fogja. Ezzel kapcsolatban a választmány Feldmann Mózes indítványára egy alapítványi könyv létesítését határozza el és kimondja, hogy az egyesület vagyonkezelését továbbra is a pénztárosra bizza.

22. Elnök ismerteti azokat az aggályokat, a melyeket az 1848: XX. t. c. fokozatos végrehajtásáról szóló törvényjavaslatnak az Izraelitákra vonatkozó több rendelkezése keltett benne és felolvastatja az Izraeliták Országos Irodájához ez érdemben intézett beadványát, a melyben többek között kifejti, hogy az államtól létesítendő örök alapítvány kamatai legelső helyen a tervezett lelkészi nyugdíjintézet segítésére volnának fordítandók és egyszersmind az Orsz. Iroda figyelmét az evangélikus egyetemes közgyűlésnek és a reformátusok egyetemes konventjének a törvényjavaslatra vonatkozó határozataira irányítja. Bemutatja az Orsz. Irodának beadványára érkezett válaszát, mely többek között a következőket tartalmazza: „Már vonatkozó felterjesztéseinkben is kidomborítottuk a rabbik érdekét és az általunk sürgetett nyugdíjintézet érdekét. Szükségtelen ismételnünk, hogy annak idején és ott, a hol erre alkalom és mód nyílik, ezeket az érdekeket szem elől téveszteni nem fogjuk.“ Közli továbbá Schönfeld Lázár kartárs javaslatát, a melynek értelmében akció volna indítandó a törvényjavaslatnak oly irányú módosítása céljából, hogy mindaddig, míg a rabbik és hitközségi alkalmazottak nyugdíjintézetére szükséges összeg – 10 millió – rendelkezésre nem áll, a felemelendő államsegély más célra fordítható ne legyen.

A választmány Schönfeld Lázár indítványa fölött napirendre tér és az Orsz. Irodának elnökhöz intézett válaszát tudomásul veszi.

23. Elnök jelenti, hogy a községkerületi elnököknek 1917. július 9-iki üléséből kifolyólag felszólítás érkezett az Orsz. Iroda elnökségétől, hogy

az Orsz. Rabbiegyesület a *vallásoktatás egyetemes tantervének* esetleges revíziójára vonatkozólag közölje szakvéleményét és indítványait. A kerületi elnökök vonatkozó határozata teljesen egyezik az „ORE” utolsó közgyűlésén egyhangulag elfogadott ama határozati javaslattal, a mely megbizta a tanügyi bizottságot, hogy a tanterv tüzetes, minden részletet felölelő átvizsgálását sürgősen vegye munkába. Tanügyi bizottságunk 1918. január 29-iki ülésén behatóan foglalkozott a kérdéssel és Dr. Frisch Ármin véleményével szemben, ki új tantervet javasolt, kimondotta, hogy az eddigi tanterv továbbra is érvényben tartassék s azon csupán a szükséges javítások és pótlások eszközzendők, így pl. a liturgia tanításának kibővítése, a kereskedelmi iskola és a leányiskolák tantervének átdolgozása, az elemi iskola VI. osztálya és a polgári iskola IV. osztálya számára a vallástani ismeretek rendszeres összefoglalása.

Elnök is ezt a nézetet vallja és javasolja, hogy az egyetemes tanterv, melynek elvei szilárdak és mely a tapasztalat szerint jól be is vált, maradjon továbbra is érvényben; csupán a tapasztalt hiányok, melyeket a tanügyi bizottság is megállapított, pótoltsanak. A tanügyi bizottság küldjön ki albizottságokat, melyek a felmerült kívánalmak és az egyes iskola-típusok követelményeinek figyelembe vételével dolgozzák át, illetve egészítsék ki az egyetemes tantervet. E munkálatok alapján történjék azután a tanterv módosítása, illetve kiegészítése az összbizottság által. A tanterv országos meghonosítása annak idején az Orsz. Irodánál szorgalmazandó.

Dr. *Venetianer* Lajos is azon gyakorlati tapasztalatra jutott, hogy az egyetemes tanterv jó, az egész vonalon keresztülvihető, vele kielégítő eredményt lehet elérni s csak néhány javításra szorul. Mindenben egyetért elnök javaslataival és a tanügyi bizottságban elhangzott többségi véleményekkel, csupán azt akarja megállapítani, hogy a bizottság azon kívánalma, hogy a rabbiszemináriumban e tanterv alapján gyakorlati hitoktatás is taníttassék, már évek óta meg van valósítva. Ezen disciplinát szülő látja el és a hallgatók részéről a legnagyobb érdeklődést tapasztalja.

Dr. *Frisch* Ármin kéri a választmányt, hogy ne fogadja el a tanügyi bizottság javaslatát, mert szerinte a használatban levő egyetemes tanterv módszertanilag helytelen.

A választmány a következő határozatot mondja ki: „Mint hogy az Egyetemes Tanterv helyes alapelveken nyugszik és a tananyag beosztására vonatkozó legtöbb intézkedése is megfelel mindennemű követelményeknek, mint hogy továbbá ott, a hol a hitoktatást minden vonalon irányítja, a gyakorlatban teljesen bevált, gyökeres átdolgozásának szüksége nem forog fenn és országos meghonosítása az Orsz. Irodánál szorgalmazandó.

Egyes részleteiben azonban javítása, illetve kiegészítése szükségesnek mutatkozik. Okvetetlenül bővitendő pl. a liturgia tanítása, a mely a középiskolák felső osztályaira is kiterjesztendő, amaz iskolák (leány-, polgári-, kereskedelmi isk.) számára, a melyeket az Egyetemes Tanterv más iskolákkal egybefoglalt, külön tanterv készítendő, egyes általános rendelkezések

pedig (pl. a hittani ismeretek összefoglalása a polg. iskola IV. oszt.-ban, a tanonciskolák tananyaga) részletesen kidolgozandók. E munka végzése céljából a tanügyi bizottság albizottságokat alakítson, a melyeknek feladata lesz a felmerült kívánalmaknak és az iskola-típusok követelményeinek figyelembevételével a Tanterv vonatkozó részeit átdolgozni, illetve kiegészíteni. A szűkebb bizottságok előterjesztései alapján végezze munkáját az összbizottság, mely javaslatait további eljárás végett az elnökség elé terjeszti.“

24. Elnök jelenti, hogy *uj tagokul* jelentkeztek: Dr. *Molnár* Ernő vallástanár, Budapest. *Stern* Sándor rabbi, Stubnyafürdő. *Engel* Dávid rabbi, Battonya. Dr. *Fischer* Benő rabbi, Palánka. Dr. *Himmler* Miksa rabbi, Illava. *Liebermann* Jakab rabbi, Léva. *Lemberger* Izsó rabbi, Rozsnyó. Dr. *Niedermann* Mór vallástanár, Budapest. Dr. *Schmelzer* Izsák vallástanár, Budapest. *Markovics* Mór rabbihelyettes, Kürtös. *Fellner* Manó rabbihelyettes, Resicabánya. *Weinberger* József rabbihelyettes, Boksánbánya. Dr. *Gerson* József segédrabbi, Szabadka. Dr. *Geyer* Artur okl. rabbi, Budapest. Dr. *Resofszký* Artur okl. rabbi, Budapest.

A választmány a jelentkezéseket tudomásul veszi; Markovics Mór. Weinberger József és Fellner Manó rabbihelyettesek azonban tartoznak alkalmaztatásuk minőségét és működésük körét igazoló okmányaikat az elnökségnél bemutatni s csak ha azok rendben találtnak, vehetők fel tagokul.

25. Elnök jelenti, hogy az általános drágaság folytán *havi közlönyünk*, a »Magyar Izrael« nyomtatási költsége ivenként 150 koronáról 225 koronára, ujjában pedig 510 koronára emelkedett. Kéri ennek megszavazását.

A választmány megszavazza a háboru tartamára.

26. Elnök jelenti, hogy a munkadíjak emelkedése folytán szükségessé válik az *irodai segéderőnek* díjazását évi 400 koronáról 1000 koronára felemelni.

A választmány megszavazza.

27. Elnök jelenti végül, hogy a »Magyar Izrael« megjelenése – már a felemelt nyomdai költségeket véve számítási alapul – évi 2400 korona helyett 4000 koronát, tehát az eddiginél 1600 koronával többet igényel. Kéri ennek megszavazását.

A választmány megszavazza.

Más tárgy nem lévén, elnök az ülést este 1/28 órakor bezárja.

KRÓNIKA.

A Baltazár-alapítvány átadása. Gyönyörű aktus, ragyogó kép volt, csupa napsugár, csupa harmónia. A szeretet harmóniája, egymást megértő lelkek ölekezése. Es egyuttal erő, önértzet, bizakodás és egy boldogabb jövő üzenete. Életük legbecsesebb emlékeinek sorába fogják állítani azok, a kiknek a debreceni ünnepben részök volt, de a történet is fel fogja jegyezni abban a könyvben, a melybe a szíveket összeforrasztó szeretet, az eszmények kultuszában egygyé vált lelkek diadalait ictatja. Junius 10-én

fogadta Dr. *Baltazár Dezső*, a tiszántuli egyházkerület püspöke azt a küldöttséget, a melynek tisztje volt a debreceni Lelkészképző Intézetnél nevére létesített alapítványt a zsidóság kiapadhatatlan hálájától övezett egyházfőnek átadni. Annak a lapnak kitünő szerkesztője és lelkes olvasó közönsége, a melynek hasábjain a nagy egyházfő lángoló szava szólalt meg a zsidóság védelmére, készséggel valósította meg Dr. Berényi Sándor szép eszméjét és Dr. Baltazár püspök szívesen vette a hálának e szerény ugyan, de a benne megnyilatkozó érzelmeknél fogva mégis értékes jelképét. Az alapítvány átadása fényes ünnepi keretek között nagy gyülekezet jelenlétében a kollégum magas hagyományoktól megszentelt disztermében történt. A küldöttséget Dr. *Freund Jenő* debreceni hitközségi elnök vezette a püspök elé, a kiért *Krausz Vilmos* debreceni főrabbi fohászt mondott. Az Egyenlőség szerkesztőségének megbízásából *Mezei Ernő*, a lelkesi kar nevében Dr. *Neumann Ede* szólt. Beszédeikre az ünnepelt püspök a következő szózáttal felelt:

Tisztelt Uraim! Szeretettel üdvözlöm önöket itt e falak között, hol a magyar kálvinizmus szelleme századokon keresztül állott őrt az emberiség s benne különösen a magyar nemzet közkincese fölött. E kincsek között egyik legértékesebb darab a szabadelvűségnek amaz irányzata, a mely a tartalmi igazság birtoklásának biztos tudatában türelemmel, megértéssel, megbecsüléssel, sőt az emberiség testvéri egységének ihlete szerint szeretettel tudja értékelni a vallási meggyőződés más álláspontjait is. Türelemtelenséget csak a tartalmi igazság öntudatának hiánya teremt, vagyis az az erkölcsi szegénység, mely a maga nihilizmusát nemtelen indulatokkal és elv nélküli erőszakkal kénytelen megtölteni.

A sarki ellentét iszonyával fordul el lelkeim mindig azoktól a törekvésektől, a melyek a legszentebb területet: a hit területét használják fel hatalmi célok önös talajául s a vallási ellentétek feszegetésével vernek tüzes éket az egységre rendelt és hivatott nemzeti társadalom eresztékeibe.

Eme felfogásom és álláspontom megértése és megbecsüléseként tisztelték meg most önök igénytelen nevemet s adják is át a földi öröklévalóságunk eme szép alapítvány létesítésével. Az alapítvány jelentősége nem összegének nagyságában, hanem a sugalmazó lélek természetében rejlik. Az ó-szövetség és új-szövetség azonos lelke diktálta itt az áldozathozás cselekedeteit. A hármás lelki hatalom gigásza t. i. a szeretet, a mely a hitnél és reménységnél azzal nagyobb, hogy Istennel közös tulajdonunk. A szeretetnek minden ténye reveláció az Isten jelenléte felől. A gyűlöletben pedig az Istentől való távolság szakadéka veri egyik oldaltól a másikhoz az ember égi eredetével és hivatással disszonáns hangokat. Ma a világ e disszonáns hangok ádázatának zürzavara. Ágyuk dörgik, halók hörögik az emberiség fülébe az erkölcsi hanyatlás lesújtó itéletét. De ha már az országok egymással való viszonylatukban véres kezekkel megszággatták is az egyetemes összetartozandóság kötelékeit; legalább egy ország maga magában, népének, társadalmának alkotó elemeiben megőrizhetné a közös sors, közös rendeltetés, egymásra utaltság, szeretetbeli együttműködés szellemi, erkölcsi, jogi és intézményes feltételeit.

Fájdalom! nálunk nem ez történik! A társadalmi és vallási szenvedélyeket nem hogy hűtené, sőt szítja a külső veszély. A nemzet létkérdésének véres felvetődése nem kényszerít magunkba szállásra, nem világosít fel a közös nagy érdekek együttes szolgálatának evidens szükségére felől; hanem ellenkezőleg a rendkívüli idők, helyzetek és viszonyok zavarosában rabló halászat indult, melynek szigonya első sorban a zsidóság mellének irányul.

Kétségtelen történelmi megállapítás, hogy az antiszemitizmus fejletlen,

vagy hanyatló társadalom világnézete. Ez természetes is. Mert fejlett, haladó társadalom okos belátása készséggel veszi fel, hasonítja át és hasznosítja mindazokat az értékeket, amelyek a zsidóság fölényes szellemi reátermettsége, gazdasági, politikai, irodalmi, művészeti, vallási kulturája felhalmozott s a zsidóság tehetségével, szorgalmával, kitartásával, áldozatkészségének fényesen vezető mértékével a maga értékes tulajdonságait, sajátosságait állítja nemes és hasznos versenybe. Fejletlen, hanyatló társadalmak ellenben a tehetetlenség és képtelenség türelmetlenségével, a lemaradottság irigységével s a tulszárnyaltatás előérzetének gyűlöletével fordulnak ezen értékek és azok képviselői ellen.

Világtragédiája ez a zsidóságnak. S hogy e tragédiában nem bukott el, ez bizonyítja legjobban szellemi kiváltságoltságának emelkedett fokát. Országá pusztulásának katasztrófáját kibírni; az inkvizíciók vérözönében hite mellett hiven kitartani; kétezer éven át vérfoltot viselni a szíven, a sárga foltot a hátán türelemmel; állandóan guny és lenezés, időnként üldözés ostora alatt szenvedni; mégis vinni előre progresszió lendületével a világ haladásának kerekét: olyan heroizmus ez, a melynél különbet a világtörténelem egy nemzetség javára sem tud felmutatni.

Én vallási minőségem, meggyőződéseim és hivatalom szerint az újszövetség alapján állók; de hitbeli áhítatom teljes fényével és melegével övezem körül az önök vallását is, a melyet idvezítőm nem eltörölni, hanem betölteni jött. Hitem fájának lombkoronája a keresztyénség napjától veszi az életet; de gyökereivel az ószövetség őseréji talajába fonódik bele.

Az „Egyenlőség“ által – engem megbecsülő zsidó felebarátaim adományából összegyűjtött alapítványt, melyet egyházkerületem nevében is hálás köszönettel elfogadok – az én világnézetem, az én érzelmeim tovább plántálásának szolgálatába kívánom állítani, hogy legyen őrzője, hirdetője annak a lelki egységnek, mely igénytelenségemet általában a zsidósággal, különösen a hazai magyar zsidósággal egybe fűzi s a melynek megőrzése, ápolása, erősítése közéleti működéseim további folyamán is egyik ideális cél képen fogja cselekvőségemet irányítani.

A mélységes hatásmú, ki ki törő lelkesedéstől kísért beszéd elhangzása után *Futó* András püspöki titkár felolvasta *Székely* Ferenc udv. tanácsos táviratát, a melylyel közölte, hogy az alapítványt 5000 koronával gyarapítja. Végezetül Dr. *Szabolcsi* Lajos szerkesztő beszéd kíséretében átadta a 20,000 K értékű járadékkötvényt tartalmazó borítékot és felolvasta az alapítólevél záró mondatait. A felejtetetlen ünnepi aktust a debreceni hitközségtől adott diszebed követte, a melyen számos felköszöntő tolmácsolta az ünnepi hangulatot és méltatta a kimagasló nap jelentőségét. A felköszöntők során az alapítvány gyarapítására irányuló óhaj nyilvánult meg és *Burger* József hitközségi főtitkár a debreceni zsidó internátus e célra való 1000 koronás adományát jelentett be. A nagyszerű ünnepség kittinő rendezéséért elismerés és hála illeti meg a vendéglátó debreceni hitközséget.

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet Vezérlő Bizottságának június hó 6-án tartott ülésén Dr. *Mezey* Ferenc elnök a Freundféle alapítvány nagy lelkesedéssel fogadott bejelentése után a Rabbiképző iránt való nemes jóindulat két másik tanujeléről emlékezett meg. Özv. Dr. *Bacher* Vilmosné boldogult férje, az intézet dicsőséges nevű igazgatójának emlékére 10.000 koronás alapítványt tett azzal a rendelkezéssel, hogy az örök időknön át mint „Dr. Bacher Vilmos és neje, született Goldzieher Ilona alapítványa“ kezeltessek, kamatai pedig évenként egy doktorátust tett intézeti hallgatónak adassanak ki azzal, hogy az összeget

külföldi tanulmányutra használja fel. *Grüner* József nagyarkanizsai nagylelkű hittestvér pedig 10.000 K élelbiztosítási kötvényt adományozott alapítványként az Országos Rabbiképző Intézetnek. A Bizottság mindkét alapítványért legmelegebb háláját fejezte ki.

A folyó ügyekre való áttérés előtt elnök mélyen átérzett kegyeletos szavakkal adózott várhelyi *Rósa* Izsó dr. és mucsinyi *Wohl* Rumi Adolf bizottsági tagok, valamint *Schill* Salamon tanár emlékének, a melyet a Bizottság az ülés jegyzőkönyvében kegyeletének és fájdalomának kifejezésével megörökített.

Ezután sorra kerültek az elnöki jelentések.

Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi minisztert elnök a miniszteri szék elfoglalása alkalmából üdvözölte és a miniszter az üdvözlét megköszönte. A Bizottság ezt annak a reménynek kifejezésével vette tudomásul, hogy a miniszter most is abban a jóakarásban fogja részesíteni az intézetet, melyet első minisztersége alatt tanusított iránta. A *Boschán*-féle alapítványi ház nyilvános árlejtésen 1.075.000 K összegben eladatott. Az ennek az ügynek szerencsés lebonyolításából származó nagy anyagi előnyöknek az internátus fogja hasznát látni. A Bizottság ezt örömmel és hálával vette tudomásul. – A háznak ily magas áron való értékesítése Dr. Mezey Ferenc érdeme, a fényes eredmény az ő erélyének és körültekintésének köszönhető. – A Rabbiképző épületének alapos tatarozásával járó költségek fedezéséről a miniszter az 1918/19. évi költségvetés keretében fog gondoskodni. Az alsó tanfolyam felügyelete ügyében a miniszter az elnöki felterjesztés értelmében döntött, azt nem a tankerületi főigazgatóság, hanem a Vezérlő Bizottság hatáskörébe utalva. A német nyelv intenzivebb művelése ügyében hozott határozat a tanári kart és az oktatásügyi bizottságot foglalkoztatta, a mely azt javasolja, hogy e végből német nyelvű homilétikai gyakorlatok tartassanak és ezek vezetésére Dr. Fischer Gyula kéressék fel. Ezzel kapcsolatban Dr. Hevesi Simon kifejtji, hogy a homilétikai órák számának emelése ettől függetlenül is mulhatatlanul szükséges és eredmény csak úgy reinélhető, ha e nagyfontosságú tárgy művelésére elegendő időt fordítanak. *Dirsztay* Béla báró ugyanennek a nézetnek ad kifejezést. Dr. Blau Lajos a növendékek kettős tanulmányaival járó túlterhelést hozza szóba, Dr. Mezey Ferenc azt a körülményt teszi bírálat tárgyává, hogy az utolsó tanfolyamok hallgatói kellőnél több hitoktatást vállalnak, Dr. Neumann Éde pedig azt az óhajt adja elő, hogy az intézet vezetősége a növendékek egyetemi tanulmányainak irányításában a jövőndő hivatásuktól támasztott követelményeknek szerezzen érvényt. Nem korlátozandó ugyan a hallgatók abbéli joga, hogy kötelező tanulmányaikon kívül hajlamaik szerint a tudomány bármely ágát műveljék, de nagyon fontosnak tartja, hogy különösen a theológiához közel álló disciplinákkal: filozófia stb. és olyan tanulmányokkal: pedagógia stb. foglalkozzanak, a melyek a lelkeszt gyakorlati tevékenységében előmozdítják. Az egyetemi stúdium kiegészítése legyen a Rabbiképzőintézetben folytatott tanulmányoknak és ezekkel szerves kapcsolatba hozassék. A Vezérlő Bizottság elfogadta az oktatásügyi bizottság javaslatát és köszönettel vette dr. Fischer Gyula készségét a németnyelvű homilétikai gyakorlatok vezetésére, az elhangzottak folytán pedig felkérte a tanári kart, hogy a hallgatóknak egyetemi tanulmányaira, valamint a hitoktatásban való részvételére vonatkozólag előterjesztést tegyen.

Ezek után elnök folytatta jelentését; közli, hogy felterjesztést tett az intézet tanárainak az állami iskoláknál működő tanárokat megillető kedvezményekben való részesítése és a tanárok özvegyeinek háborus segélyezése ügyében, hogy az Országos Hadsegélyző Bizottsághoz fordult

az intézet növendékeinek támogatása érdemében és hogy a Népruházati Bizottság megkeresésére 25 növendéknek ruhát juttatott. Végezetül jelentette, hogy az alsó tanfolyam theológiai érettségi vizsgája május hó 25-én lefolyt és hogy annak elnöke, Dr. Hevesi Simon a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg a bemutatott kiváló eredményről.

A hittani órák szaporítása a polgári fiúiskolákban. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek f. évi április hó 30-án 70022. VI/a sz. a. kelt rendelete, mely a polgári fiúiskolák új tantervének életbeléptetéséről intézkedik, a *hit- és erkölcstan* heti óraszámát mind a hat osztályban az eddigi 1-1 órával szemben 2-2 órában állapítja meg, különös figyelemmel a vallás-erkölcsi nevelés és oktatás nagy jelentőségére, valamint arra, hogy heti 1-1 óra kevésnek bizonyult a megállapított tanítási anyag sikeres elvégzésére és a hitoktatás mélyítésére.

A tanterv évről-évre egy-egy osztálylyal léptetendő életbe, még pedig akként, hogy az első osztályban az 1918-19. tanévben már eszerint a tanterv szerint intézendő a tanítás.

Gyakran került szóba az az anomália, hogy a hitoktatás éppen azokban az iskolákban van heti egy órára korlátozva, a melyek növendékeit fokozott lelki gondozásban, a többiekénél még sokkal intenzívebb vallásos nevelésben és oktatásban kellene részesíteni. Ezek a polgári fiú- és felső kereskedelmi iskolák.

A hitoktatás jelentőségének a rendelkezésére bocsátott idő szempontjából és ennek folytán az iskola felfogásában való alászállítása nagyon káros hatással volna mindennemű tanintézetnél, de fokozott mértékben az a polgári fiú- és kereskedelmi iskoláknál, a melyeknek növendékei rendszerint az ifjúságnak kisebb tehetségű és szegényebb sorsu, tehát a szülői házban kevésbé gondozott részéből kerülnek ki és a melyekben gyakorlati, anyagi irányzatuk mellett a lelki művelésre, jellemképzésre, az erkölcsi élet kellő alakítására sokkal kevesebb alkalom nyílik, mint a magasabb tanulmányokra előkészítő középiskolákban. Semmivel sem igazolható, hogy éppen az ő lelkük szűkölködjék anélkül az egész életre kiható erkölcsi irányítás nélkül, a melyre első helyen a vallásoktatás van hivatva és a melynek elhanyagolása a legfontosabb *nemzeti* érdekek megkárosodásával is kell, hogy járjon.

Az Országos Rabbiegyesület szaktanácskozásainak során, de más egyházakban és tanügyi körökben is gyakran hangzott fel a panasz, hogy ezekben az iskolákban a hitoktatás a legkomolyabb igyekezet mellett is minden eredmény nélkül szűkölködik és az eredménytelenség okaként éppen a rendelkezésre álló idő elégtelensége mutatkozott. A szűkre mért időben sem a szükséges vallásos ismeretek nyújtása, sem a tanulók vallásos érzületének megfelelő alakítása el nem képzelhető.

Mindazok tehát, a kik az ifjúság vallásos nevelésének fontosságát kellően értékelni tudják, örömmel és hálával fogadják majd az új tanterv e rég óhajtott és nyomatékosan sürgetett rendelkezését. Reméljük, hogy a polgári fiúiskolák reformját nem sokára követni fogja a felsőkereskedelmi iskolák tantervének átalakítása is, a melynek során – nem kételkedünk benne – a hitoktatás ügye is megfelelő elintéztést fog nyerni.

A rabbik háborus segélye. A rabbikar rendkívül súlyos anyagi viszonyai arra készítették az Országos Rabbiegyesület elnökségét, hogy az Országos Hadsegélyző Bizottsághoz f. évi február hó 17-én 216. sz. a. intézett felterjesztésében az eddiginél tetemesen nagyobb segílyt kérjen. Kérvényünket az Izraeliták Országos Irodája legmelegebb pártolásban részesítette, az Orsz. Hadigondozó Tanács Hadsegélyezési Bizottsága azonban ezuttal is csak 40,000 K segílyt állapított meg az Izraeliták Orsz.

Irodájától képviselt lelkészek számára. A segély odaitélését az Orsz. Iroda egyesületünk elnökségére bízta, mely az összeget a leginkább rászorult kartársak között szétosztotta. Rabbik 250–300 K, rabbihelyettesek pedig 100 K segélyben részesültek.

A rabbik, rabbihelyettesek, rabbiözvegyek és rabbiárvák ruházati anyaggal való ellátása. Az Izraeliták Országos Irodája a rabbik, rabbihelyettesek, segéd rabbik, ezek családtagjai, özvegyei és árvái, az Országos Rabbiképző Intézet növendékei és hallgatói, valamint a hitközségi alkalmazottaknak ruházati cikkekkel való ellátása ügyében a Népruházati Bizottsághoz fordult és kieszközölte, hogy a Bizottság szövetet és cipőt, utóbb bélésre való anyagot és cérnát is bocsátott rendelkezésünkre és az Országos Iroda előterjesztése értelmében az ügygyél kapcsolatos intézkedések megtételét és munkálatok végzését egyesületünk elnökségére bízta. Az adatok beszerzését, az anyag átvételét és az elnökség határozata alapján való szétosztását pedig hálára kötelező készséggel Dr. *Edelstein* Bertalan, egyesületünk pénztárosa és gazdasági ügyeinek intézője vállalta. A szétosztás, minthogy a rendelkezésre bocsátott anyaggal távolról sem lehetett az igényeket kielégíteni, az elnökségre nagyon nehéz feladatot rőtt, a melyet úgy oldott meg, hogy a viszonyok gondos figyelembevételével mindenkinek juttatott annyit, a mennyit a többi igényjogosult megrövidítése nélkül adhatott. Mind a többi fáradságos és nagy körültekintést követelő teendő munkát pedig, a szükséges pénzösszeg előteremtésétől, raktárhelyiségről való gondoskodástól és az anyag átvételétől annak felszabásáig, csomagolásáig és szétküldéséig Dr. *Edelstein* irányította, illetve végezte egymaga a legnagyobb hálára kötelező, eléggé meg nem köszönhető és el nem ismerhető buzgalommal és önmegtadással. – Erről a helyről is legmelegebb hálánkat fejezzük ki dr. *Mezey Ferenc* kir. tanácsosnak, a Népruházati Bizottságnak és Dr. *Edelstein* kartársunknak mindazoknak nevében, a kiknek érdekeit oly nemes módon felkarolták és odaadással szolgálták.

Halálozások. *Várfelvi Rósa* Izsó dr., a XXII. izr. község – kerület elnöke május hó 25-én elhunyt. Egy a magyar zsidóság szolgálatának szentelt gazdag élet eszményi törekvéseinek és sikereinek nagy emléke kapcsolódik nevéhez, a melyet hódolattal koszoruzunk meg. A legelső között foglalt helyet, a kik hitfelekezetünk igazaiért küzdöttek és mindvégig kitartott azok mellett az eszmék mellett, a melyek az ifju izzó lelkét hevítették. Fél századot meghaladó munkájának nyomai eltörölhetetlenül vésődtek be a magyar zsidóság életébe és szűkebb körre szorult működésével is a felekezet egyetemének céljait mozditotta elő, mert sokágu tevékenységének minden mozzanatát a felekezet közérdekeinek megértéséből fakadt irányelvek vezérelték. A magyar zsidóság céljait szolgáló munkásságával pedig karöltve járt széleskörü nemzeti tevékenysége, jelesül pedig a nagy alföldi metropolis felvirágoztatására irányuló működése, a melyben bölcseje ringott, a melynek legtiszteltebb és legnépszerűbb polgárai között foglalt helyet és a mely nagyszerü tehetségét, kiváló tudását és szülővárosának nagyméretü fejlődése körüli szerzett érdemeit az országgyűlési képviselői mandátummal ismerte el. A Magyar Izraelitában megjelent cikksorozatával nyílt meg közéleti munkássága, ott volt a zászlóbontók sorában, azoknak a lelkes bajnokoknak körében, a kik közül most már csak *Mezei Mór* maradt meg ama nagy napok gyönyörü lendületének élő emlékeként, magasra tartva a régi eszmények dicsőséges lobogóját. A kongresszuson egyike volt Szeged képviselőinek és kitünően töltötte be a reá ruházott egyik jegyzői tisztséget. 1879-től fogva pedig a XXII. községkerület elnöki méltóságát viselte. Nemes hevület és bölcs

mérséklet, éles elme és meleg szív egyesültek lényében, erős nemzeti érzés és a zsidósághoz való kimeríthetetlen szeretet tükröződik mély hatású tevékenységének minden nyilvánulásában és nagyszerű alkotások örökítik meg nevét annak a gyülekezetnek történetében, a melynek díszét széles körben elismert tekintélyével és a működéséhez fűződő intézmények fényével növelte. Biztos és erős kézzel vezette a gondjaira bízott hitközséget, de egyszersem messze világító példáját adta annak is, hogy miként kell a rendelkezésre álló erőket annak az ügynek szolgálatában értékesíteni, a melynek munkásságát szentelte, a melyen szívének egész szeretetével és lelkesedésével csüngött. Távol attól a számos gyülekezetben fájdalmasan tapasztalható és legfontosabb érdekeiket megkárosító és gyakran veszélyeztető kicsinyes, jó ügyhöz és komoly törekvéshez nem méltó versengéstől, a melylyel hitközségeink világi vezetői a hitélet vezéreinek törekvéseit ellensúlyozni, erejüket megbénítani és érvényesülésüket meggátolni iparkodnak, sohasein igyekezett lerontott tekintélynek romjaiból talapatot építeni, hogy a magáé annál szilárdabban és magasabban álljon. Az ő kiemelkedő egyéniségének erre szüksége nem volt, a saját kiválósága és érdeme nem engedte, hogy mások homlokáról leszakítsa a babért, hogy a saját koszoruja annál ékeesebben tessék és sajnálkozó mosolylyal tekintett olyanokra, a kik mások megtepett tekintélyének foszlányaival foltozgatják a saját méltóságuk palástját. Emlékének egyik legértékesebb dísz, hogy gyülekezetének nagynevű lelkivezérel méltató szózatában ezekkel a szavakkal bucsuzhatott tőle: „Judit, hogy te vezetsz, de nem éreztük soha az erős kéz nyomását. És kegyeletes tapintatod azzal szemben, a ki a hitélet vezetésére volt hivatva melletted, országszerte irigyelt egyetértő működést teremtett negyven éven át közöttünk.“ Áldás és hála fogja őrizni emlékezetét mindenkor.

A magyar rabbikar egyik legtudósabb tagját siratjuk Dr. *Goldfahn* S. H. bácstopolyai rabbiban, ki hosszas betegeskedés után életének 73. évében május hó 11-én elhunyt. Negyvennégy évi buzgó, rátermettséggel és mintaszerű hivatottsággal folytatott papi működés maradó emléket állított neki abban a gyülekezetben, a melynek vallásos életét és kultúráját hűséggel és szeretettel gondozta, de alapos tudományos képzettsége és értékes irodalmi munkássága szélesebb körben is, különösen pedig szaktudományának művelőinél ismertté és tiszteltté tette nevét. Szorgalmasan buvárkodott a talmudi irodalomban és alaposan ismerte az egyházatyákat, a kiket az agádához való vonatkozásaikban tett kutatásai tárgyává. 1873-ban jelent meg Breslauban idevágó becses dolgozata: *Justinus Martyr und die Agada*, számos különféle tartalmu kisebb nagyobb értekezése pedig folyóiratainkat gazdagította. A polémia történetéhez értékes adatot szolgáltat a *Mkize Nirdamin על יד קבץ* című gyűjteményében 1899-ben megjelent edíciója: *ספר תשובת הנוצרים מכל מקרא ומראות הדעת שחבר הר' בנימין במהרר משה מעיר רומי*. Avatott kézzel adta ki egy oxfordi kéziratból az érdekes munkát, nagy gondjával állapította meg szövegét és igen becses jegyzetekkel világította meg tartalmát. Annál nagyobb elismerés illeti meg érte, minthogy igen kevés tudományos segédeszköz állott rendelkezésére és a tudomány nagy szeretetére és igazi hivatottságra vall, hogy ilyen helyzetben nem lohadt buzgósága, nem lankadt munkakedve. Háza is az eszmények oltára volt, igazi papi ház, a melyhez tisztelettel tekintettek fel hívei. Végtisztessége méltó keretek között az egész város kegyeletes részvételével folyt le. Dr. *Löwinger* Adolf szegedi és Dr. *Gerson* József szabadkai rabbi mély hatást keltő beszédekkel bucsuztatták, utánuk a hitközség gyászát és 'háláját *Gombó*

elnök tolmácsolta meleg bensőséggel. Nagyrabecsüléssel és kegyelettel övezzük kiváló kartársunk nevét. — Mély részvéttel jegyezzük fel *Schill* Salamon, az Országos Rabbiképző Intézet nyugalmazott tanárának halálát, ki június 1-én hosszú, kinos szenvedés után hunyta le szemét. Három évtized rendkívül buzgó és eredményes működése fűzte a Rabbiképző Intézethez, a melynek gymnasiumában a latin és görög nyelvet ritka szak-tudással és sikerrel tanította. Az intézet legszigorubb tanára volt, de szigora a tudomány iránt való szeretetből és abból az ügyekvésből fakadt, hogy tanítványait komoly munkára nevelje és tárgyának alapos ismeretével szerelje fel. Nem volt megadva neki, hogy növendékeinek szívéhez férközzék, de hálára kötelezte őket azzal a párját ritkító lelki-ismeretességgel és szakértelemmel, a melylyel a tanítás munkáját végezte. Biztos kézzel vezette be őket a klasszikusok világába és szigorának emlékezetéhez annak az elismerése kapcsolódott, hogy teológiai pályán mellőzhetetlen klasszika-filológiai tudásukat reávalósággal és példaadó gondossággal alapozta meg. Nagy része volt abban, hogy főiskolánk gymnasiuma a magyar középiskolák sorában előkelő helyet vívott ki magának, hogy tanítványai a legilletékesebbek itélete szerint bármely más intézet növendékeivel megállották a versenyt. Tanári működését a tankönyvirodalom terén kifejtett munkássága egészítette ki és a mily hivatottsággal művelte a klasszika-filológiát, oly lelkes kutatója volt a héber nyelvnek, oly alapos ismerője a bibliai irodalomnak. Értékes tanujelei ennek a Magyar Zsidó Szemlében megjelent szövegkritikai észrevételei a bibliához. Kiváló szolgálatot tett felekezeti tanügyünknek Deutsch Henrik imafordításának átdolgozásával és Tóra-művének előmozdításával. Philo Legatio ad Cajum című munkájának fordítása az limit értékes kiadványai között foglal helyet. Meghatott lélekkel rójuk le emléke iránt a kegyelet adóját. — Mély gyászba borította a paksi orthodox hitközséget *Szoffer* József Léb főrabbinak, a ילקוט יוסף című mű tudós szerzőjének hirtelen bekövetkezett elhunytá. Unokaöccse, Szoffer Manó beiktatása ünnepén halt meg június 2-án Marosvásárhelyen. Holttetemét Paksra szállították, a hol a részvét inpozáns megnyilvánulásai között helyezték örök nyugalomra. Számos gyászbeszéd magasztalta kiválóságát, a hitközség pedig azzal fejezte ki emléke iránt való tiszteletét, hogy utódjául öccsét, Szoffer Simon szendrői rabbit választotta. — Súlyos csapás érte a *nagylétai* orth. hitközséget nagytehetségű és buzgó tevékenységű fiatal rabbijának, *Gottesmann* Kálmánnak halálával. 12 évi működés után zárult pályája, melynek nemes tartalmát a végtisztességén felhagzott gyászbeszédék megkapó bensőséggel méltatták. — Kegyelettel emlékszünk meg végezetül *Schwarz* Lázár *szolnoki* rabbihelyettesnek és *Baum* L. Dávid vágujhelyi dájján, a מנחת יהודה című mű szakkörökben előnyösen ismert nagy tudású szerzőjének haláláról. Legyen áldott emlékül.

Rabbiiktatás. *Fuchs* Benjamin, a *nagyváradi* orthodox hitközség főabbija elfoglalta diszes állását. A beiktatás ünnepi formák között a hitközség közgyűlési termében ment végbe. A főrabbit *Leitner* Lázár hitközségi alelnök köszöntötte, a kinek beszéde után a főrabbi megtartotta székfoglalóját.

Rabbiválasztások. A *karcagi* hitközség *Schück* Mór rabbit, az *óbudai* pedig Dr. *Schreiber* Ignácot, az Országos Rabbiképző Intézet végzett növendékét választotta főabbivá.

TARTALOM. Tanítóink. — A háboru lélektana. Dr. Herskovits József. — Freund József és neje Böhm Irén alapítványa. — Jegyzőkönyv. — Krónika.

